

Sygn. akt IA Ca 1367/12

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 kwietnia 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSA Edyta Mroczek (spr.)

Sędziowie: SA Katarzyna Polańska - Farion

SO (del.) Paulina Aslanowicz

Protokolant: st. sekr. sąd. Joanna Baranowska

po rozpoznaniu w dniu 26 kwietnia 2013 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa S. G.

przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Ministra Skarbu Państwa

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 27 stycznia 2012 r.

sygn. akt I C 662/11

1. **oddala apelację;**

2. **nie obciąża powoda obowiązkiem zwrotu kosztów procesu w postępowaniu apelacyjnym.**

IA Ca 1367/12

UZASADNIENIE

Powód S. G. pozwem skierowanym przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Ministra Skarbu Państwa wniósł o zasądzenie odszkodowania w kwocie 500 000 zł za krzywdę, jakiej doznał w związku z nielegalną przymusową pracą świadczoną przez niego w Przedsiębiorstwie (...) w K. w okresie stanu wojennego i niemożnością przeniesienia się do pracy w kopalni węgla (...).

Pozwany Skarb Państwa - Minister Skarbu Państwa w odpowiedzi na pozew wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie od powoda na rzecz Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kosztów zastępstwa procesowego według norm prawem przepisanych. Pozwany w pierwszej kolejności podniósł zarzut przedawnienia roszczenia powoda, a ponadto wskazał, iż skoro powód wywodzi żądanie z decyzji, mocą której odmówiono mu prawa przeniesienia do innej pracy, to dla wystąpienia przesłanek odpowiedzialności cywilnej Skarbu Państwa konieczne jest udowodnienie winy funkcjonariusza w wyroku karnym lub orzeczeniu dyscyplinarnym, bądź też uznania jej przez organ przełożony nad

sprawcą szkody. W ocenie pozwanego, rozpatrując roszczenie powoda na gruncie art.417 k.c., nie zostało wykazane ani wysokość szkody ani adekwatny związek przyczynowy pomiędzy zdarzeniem sprawczym a szkodą.

Na rozprawie w dniu 20 stycznia 2012 roku powód sprecyzował swe żądanie wskazując, iż kwoty 500 000 złotych domaga się z tytułu zadośćuczynienia za krzywdę wywołaną przymusową pracą w okresie od 6 lutego 1978 roku do 31 października 1994 roku, co spowodowało, że nie mógł zatrudnić się w wybranym przez siebie zakładzie pracy kopalni węgla (...), gdzie zarabiałby więcej, nie musiałby wyjechać do pracy do Niemiec, a w tym czasie żona powoda poznała innego mężczyznę, z którym zaszła w ciążę, co doprowadziło do rozwodu z powodem.

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 27 stycznia 2012 roku powództwo oddalił i nie obciążył powoda kosztami procesu.

Powyższe rozstrzygnięcie zapadło na podstawie następujących ustaleń faktycznych i rozważań prawnych.

Powód S. G. w okresie od 6 lutego 1978 roku do 31 października 1994 roku pracował w Przedsiębiorstwie (...) w K.. W dniu 25 października 1982 roku powód zawarł związek małżeński. W listopadzie 1983 roku został oddelegowany z macierzystego zakładu do pracy w Niemczech, na co wyraził zgodę. W pracy tej powód zarobił więcej pieniędzy niż gdyby pracował w Polsce. Po powrocie z delegacji powód nadal pracował w tym zakładzie , aż do 1994 roku, gdy został zwolniony z powodu niewydajności pracy. W roku 1987 roku powód rozwiódł się z żoną i ponownie ożenił, a z każdą z żon ma po dwie córki.

Sąd Okręgowy uznał za niewiarygodne i niewykazane twierdzenia powoda, iż na przełomie 1982 i 1983 roku zamierzał zmienić pracę na lepiej płatną w kopalni (...), na co nie wyraziło zgody Ministerstwo Górnictwa i Energetyki. Zdaniem Sądu Okręgowego powód nie przedstawił na tę okoliczność żadnych obiektywnych i wiarygodnych dowodów. Natomiast z faktu, iż powód zatrudnił się w (...) jeszcze w roku 1978 i pracował tam aż do 1994 roku wyprowadzić należy wniosek, że w zakładzie tym pracował z własnej i nieprzymuszonej woli.

Sąd Okręgowy dokonując oceny żądania powoda wskazał, iż zadośćuczynienie pieniężne w kodeksie cywilnym ma na celu majątkową rekompensatę szkody niemajątkowej powstającej w wyniku naruszenia dóbr osobistych i jest formą naprawienia szkody niemajątkowej zwanej krzywdą. Pokrzywdzony może żądać także kompensaty krzywdy od osób, które na zasadach określonych przez ustawodawcę dla poszczególnych deliktów ponoszą za nie odpowiedzialność. Oznacza to, iż pokrzywdzony, który doznał uszkodzenia ciała, rozstroju zdrowia lub pozbawienia wolności może domagać się zadośćuczynienia za krzywdę na zasadzie winy od odpowiadającego na podstawie art. 415 i następnego k.c. Dla ustalenia, że doznana krzywda jest następstwem zdarzeń o których stanowi art. 445 k.c. i przypisania podmiotowi odpowiedzialności, istotne jest aby krzywda była normalnym następstwem czynu sprawcy. Zatem w przypadku kompensaty krzywdy adekwatny związek przyczynowy stanowi nie tylko przesłankę, ale wyznacza zakres naprawienia uszczerbku.

Dokonując analizy żądania powoda Sąd Okręgowy uznał, iż powód nie doznał żadnej krzywdy wskutek niemożności zmiany pracy na przełomie 1982 i 1983 roku, pozostającej w adekwatnym związku przyczynowym z faktem niemożności zmiany pracy na pracę w kopalni, która to krzywda podlegałaby naprawieniu przez Państwo. Za taką krzywdę nie można uznać rozwiązania małżeństwa powoda przez rozwód, czy też „zmarnowania mu życia”, bowiem rozwód i zmiana sytuacji życiowej człowieka nie jest normalnym następstwem niedokonania zmiany pracy na inną - niezależnie od tego, czy obiektywnie mogło dojść do takiej zmiany i to bez względu na przyczynę niedokonania zmiany pracy. W ocenie Sądu Okręgowego już tylko z powodu braku adekwatnego związku przyczynowego pomiędzy zdarzeniem, które wskazuje powód jako przyczynę jego krzywdy, a rozwodem i „zmarnowaniem życia” powództwo nie może zostać uwzględnione.

Ponadto Sąd I Instancji wskazał także na brak spełnienia dalszej koniecznej przesłanki odpowiedzialności cywilnej Skarbu Państwa w postaci zawinionego zachowania jego funkcjonariuszy. Sąd Okręgowy podkreślił, iż odpowiedzialność Skarbu Państwa za działania funkcjonariuszy państwowych oraz jego działalność prawotwórczą oceniać należy przez pryzmat przepisów obowiązujących w dacie zaistnienia zdarzeń rodzących tę odpowiedzialność.

Problematykę odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszy państwowych regulował na przełomie lat 1982 – 1983 - artykuł 417 k.c. W ocenie Sądu Okręgowego wobec stwierdzenia niekonstytucyjności obowiązującego wówczas art. 418 k.c. mocą wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 grudnia 2001 roku (SK 18/00, OTK 2001, nr 8, poz. 256) i utraty mocy obowiązującej z dniem 18 grudnia 2001 roku tego przepisu, odpowiedzialność tę należy i w tamtym czasie oceniać na podstawie art. 417 k.c. Sąd Okręgowy wskazał, iż odpowiedzialność Skarbu Państwa za szkody wyrządzone przed wejściem w życie Konstytucji opiera się na dotychczasowych zasadach, a więc przesłanką jest wina funkcjonariusza państwowego. W świetle art. 417 § 1 k.c. Skarb Państwa ponosi odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez funkcjonariusza państwowego przy wykonywaniu powierzonej mu czynności. Odpowiedzialność Skarbu Państwa uzależniona jest od łącznego spełnienia przesłanek: szkody wyrządzonej przez niezgodne z prawem /bezprawne i zawinione/ działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej oraz istnienia normalnego związku przyczynowego pomiędzy zdarzeniem, które wywołało szkodę, a szkodą. Tym samym zakres odpowiedzialności odszkodowawczej obejmuje wszelkie zachowania (działania lub zaniechania) związane z wykonywaniem władzy publicznej, które pozostają w sprzeczności z powszechnie obowiązującym porządkiem prawnym. Sąd Okręgowy podkreślił, iż w każdym przypadku wywodzenia odpowiedzialności Skarbu Państwa za działania lub zaniechania właściwych organów, niezbędne jest - poza wykazaniem przez występującego z roszczeniem takich przesłanek roszczenia odszkodowawczego jak powstanie określonego uszczerbku w majątku poszkodowanego, krzywdy jako uszczerbku niemajątkowego, adekwatnego związku przyczynowo – skutkowego pomiędzy działaniem sprawcy a zaistniałym zdarzeniem w postaci szkody lub krzywdy, - wykazanie elementu podstawowego tj. bezprawności działania i winy.

Sąd Okręgowy wskazał, iż wydane na podstawie art. 29 ust. 1 i 8 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 roku o stanie wojennym (Dz. U. Nr 29, poz. 154) rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 grudnia 1981 roku w sprawie wprowadzenia powszechnego obowiązku wykonywania pracy w czasie obowiązywania stanu wojennego (Dz. U. Nr 32, poz. 187) wprowadziło powszechny obowiązek wykonywania pracy przez mężczyzn, którzy ukończyli lat 18 i nie ukończyli lat 45. Rozporządzenie to zostało uchylone mocą paragrafu 3 pkt. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 1982 roku w sprawie uchylenia niektórych rozporządzeń obowiązujących w okresie stanu wojennego (Dz. U. z 1983 roku , Nr 2 poz. 11). Obydwa te akty nie zostały uznane za sprzeczne z Konstytucją, co w ocenie Sądu Okręgowego oznacza, iż nie ma podstaw do stwierdzenia, iż jakiegokolwiek zachowania funkcjonariuszy państwa dokonane na podstawie tych aktów prawnych mogą być uznane za bezprawne, zawinione i rodzące odpowiedzialność cywilną Skarbu Państwa. Samo uznanie dekretu o stanie wojennym za niezgodny z Konstytucją nie przesądza bowiem automatycznie o tej niezgodności innych aktów prawnych wydanych na jego podstawie. Sąd Okręgowy podkreślił nadto, iż w sprawie niniejszej nie wykazano, aby jakiegokolwiek decyzje władcze wydawane były na podstawie tych przepisów w stosunku do powoda. Powód zaś pracował w Przedsiębiorstwie (...) przed wprowadzeniem stanu wojennego, w czasie jego trwania, jak też po jego uchyleniu, co świadczy, iż godził się na zatrudnienie i nie była to praca przymusowa.

Sąd Okręgowy uznał za zasadny także zarzut przedawnienia roszczenia podniesiony przez pozwanego. W ocenie Sądu Okręgowego do oceny przedawnienia roszczenia powoda należy stosować przepis art. 442 § 1 k.c. Powołany przepis znajduje bowiem zastosowanie do roszczeń powoda zgłoszonych w sprawie niniejszej, stosownie do treści art. 2 ustawy z dnia 16 lutego 2007 roku (Dz. U. Nr 80, poz. 538), który uchylił w/w przepis, a zmiana weszła w życie 10 sierpnia 2007 roku. Skoro zatem powód upatrywał źródła doznanej krzywdy w delikcie polegającym na zmuszeniu go do pracy na przełomie 1982 i 1983 roku, to nawet gdyby przyjąć, że do czasu przemian politycznych i zmiany ustroju w Polsce w dniu 4 czerwca 1989 roku przedawnienie roszczeń odszkodowawczych w stosunku do Skarbu Państwa nie biegło, wniesienie pozwu w sprawie niniejszej dopiero w dniu 19 kwietnia 2011 roku czyni roszczenie powoda w ocenie Sądu Okręgowego przedawnionym.

Powyższy wyrok apelacją zaskarżył powód zarzucając:

- naruszenie prawa materialnego przez błędną jego wykładnię, a w szczególności art. 417 k.c. i art. 442 § 1 k.c. przez przyjęcie braku winy funkcjonariusza państwowego i tym samym braku odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkodę objętą powództwem w niniejszej sprawie, jak również przyjęcie, iż przedmiotowe roszczenie uległo przedawnieniu z upływem lat od dnia, w którym powód dowiedział się o szkodzie i osobie zobowiązanej do jej naprawienia, podnosząc

powyższe skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i zasądzenie kwoty objętej powództwem, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje. Apelacja jest niezasadna.

Sąd Apelacyjny podziela ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd Okręgowy i przyjmuje je za własne, jednakże z pewnymi modyfikacjami. A mianowicie w wyniku uzupełnienia postępowania dowodowego w postępowaniu apelacyjnym Sąd Apelacyjny ustalił, iż decyzją z dnia 31 marca 1983 roku odmówiono powodowi rozwiązania stosunku pracy za porozumieniem stron z Przedsiębiorstwem (...) w K. w oparciu o rozporządzenie Ministra Pracy, Płacy i Spraw Socjalnych z dnia 29 grudnia 1982 roku w sprawie szczegółowych zasad i trybu postępowania w niektórych sprawach pracowniczych w okresie zawieszenia stanu wojennego oraz zarządzenia nr 292 Ministra Górnictwa i Energetyki z dnia 28 grudnia 1982r. w sprawie zniesienia militaryzacji zakładów pracy resortu górnictwa i energetyki oraz szczególnych unormowań w zakresie prawa pracy w okresie zawieszenia stanu wojennego (Dz. U. Nr 45 z 1982 r. poz. 303 - pismo z dnia 31 marca 1983 roku k 69 akt). Korekty wymaga także przyczyna rozwiązania stosunku pracy z powodem, która nastąpiła z przyczyn ekonomicznych i organizacyjnych zakładu pracy, o jakich mowa w ustawie z dnia 28 grudnia 1989r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy oraz zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 4/1990, poz.19), a nie, jak wskazał Sąd Okręgowy, z powodu niewydajności pracy powoda (świadczenie pracy – k.8).

Powyższe uzupełnienie nie wpływa jednak na trafność rozstrzygnięcia Sądu I Instancji.

Roszczenie powoda wynika z faktu odmowy przez zakład pracy rozwiązania z nim stosunku pracy w Przedsiębiorstwie (...) w K.. Powód wskazywał, że został zmuszony do pracy w w/w przedsiębiorstwie na mocy dekretu o stanie wojennym i wydanym na jego podstawie rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 30 grudnia 1981r., zaś odejście powoda z pracy nie było możliwe z uwagi na militaryzację w/w zakładu pracy, co ostatecznie doprowadziło do rozwiązania małżeństwa powoda przez rozwód.

Sąd Okręgowy prawidłowo ocenił żądanie powoda jako niezasadne.

Nie można podzielić zarzutu apelacji dotyczącego naruszenia przez Sąd Okręgowy prawa materialnego tj. art. 417 k.c. poprzez jego błędną wykładnię i przyjęcie braku winy funkcjonariusza państwowego i tym samym braku podstaw do przyjęcia odpowiedzialności pozwanego Skarbu Państwa reprezentowanego przez Ministra Skarbu Państwa. Sąd Okręgowy wskazał bowiem na kilka przyczyn skutkujących oddaleniem żądania powoda. W pierwszej kolejności wskazał, że powód nie doznał żadnej krzywdy w związku z niemożnością zmiany pracy oraz wskazał, że niemożność zmiany pracy nie pozostaje w normalnym związku przyczynowym z faktem rozwiązania małżeństwa powoda przez rozwód. Zmiana bowiem sytuacji osobistej człowieka nie stanowi normalnego następstwa niemożności zmiany pracy na inną niezależnie od przyczyn tego stanu rzeczy. Ocenę tę podziela również Sąd Apelacyjny. Każdy stan faktyczny podlega badaniu w sposób indywidualny, przy uwzględnieniu wszystkich elementów, które są istotne dla oceny, czy w danym przypadku stwierdzonemu powiązaniu kauzalnemu można przypisać cechę normalności w rozumieniu art. 361 § 1 k.c. Ogólnie rzecz ujmując, następstwo ma charakter normalny wtedy, gdy w danym układzie stosunków, w zwyczajnym biegu spraw określony skutek można uznać za zwykłe następstwo danego zdarzenia; typowym jest skutek występujący w zwykłym porządku rzeczy, taki, który na podstawie zasad doświadczenia życiowego można uznać za charakterystyczny dla danej przyczyny jako jej normalny rezultat (m.in. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2000 r., III CKN 810/98, z dnia 26 stycznia 2006 r., II CK 372/05 i z dnia 19 marca 2008 r., V CSK 491/07, niepubl.). Nie ulega wątpliwości, że brak możliwości zmiany pracy nie pozostaje w normalnym związku z rozkładem pożycia małżeńskiego powoda. Zgodnie z treścią artykułu 6 k.c. ciężar wykazania powyższych okoliczności spoczywał na powodzie, który winien wykazać, nie tylko okoliczność, że jego praca miała charakter przymusowy, ale także realne szanse na zatrudnienie go w innym zakładzie pracy z lepszym uposażeniem, oraz fakt, że odmowa zwolnienia go z dotychczasowego miejsca pracy spowodowała rozkład jego rodziny. Powód wykazał jedynie, że był zatrudniony w Przedsiębiorstwie (...) w K. w pełnym wymiarze czasu pracy w okresie od dnia 6 lutego 1978r. do 31 października 1994r. oraz, że w dniu 31 marca 1983r. zapadła decyzja odmowna w kwestii rozwiązania z powodem umowy o pracę na

mocy porozumienia stron, oraz że rozwód związku małżeńskiego powoda orzeczono w 1987r. Słusznie podkreślił Sąd Okręgowy, że nie sposób jest przyjąć, aby powodowi została wyrządzona krzywda w postaci rozpadu rodziny poprzez pracę w Przedsiębiorstwie (...) w sytuacji, gdy powód pracował w tym zakładzie nieprzerwanie przez długi okres czasu w tym również po zakończeniu stanu wojennego.

Treść art. 417 § 1 k.c. obowiązującego w dacie, z którą powód wiąże swoje roszczenie określała przesłanki odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkodę wyrządzoną przez funkcjonariusza państwowego przy wykonywaniu powierzonej mu czynności. Powyższy przepis, wraz z przepisami art. 418, art.419 i art.420 k.c. zawierał kompleksowe unormowanie odpowiedzialności Skarbu Państwa i państwowych osób prawnych.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego zapoczątkowanym uchwałą z dnia 15 lutego 1971r., sygn. III CZP 33/70 1971 r. dominował pogląd, że konieczną przesłanką odpowiedzialności Skarbu Państwa była wina funkcjonariusza. Zachowanie funkcjonariusza powodujące szkodę musiało być zatem bezprawne i zawinione i musiało pozostawać w związku przyczynowym ze szkodą, nie było natomiast istotne, który z funkcjonariuszy zawinił (koncepcja winy bezimiennej), ponadto szkoda musiała powstać przy wykonywaniu powierzonej funkcjonariuszowi czynności, przy czym powierzenie mogło wynikać z charakteru pełnionej funkcji czy rodzaju zajmowanego stanowiska. Skarb Państwa ponosił na podstawie art. 417 § 1 k.c. odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną nie tylko zawinionym działaniem, ale także zaniechaniem funkcjonariusza państwowego przy wykonywaniu powierzonej mu czynności. Dla odpowiedzialności Skarbu Państwa nie jest konieczne wykazanie winy konkretnego funkcjonariusza, wystarczająca jest tzw. wina anonimowa (wyrok SN z 26 marca 2003 r. II CKN 1374/00).

Natomiast obowiązujący wówczas artykuł 418 k.c. regulował zasady odpowiedzialności w sytuacji, gdy szkoda została wyrządzona przez funkcjonariusza państwowego na skutek wydania orzeczenia lub zarządzenia. Przesłankami odpowiedzialności Skarbu Państwa było wykazanie, że przy wydaniu orzeczenia lub zarządzenia nastąpiło naruszenie prawa ścigane w trybie postępowania karnego lub dyscyplinarnego oraz stwierdzenie winy sprawcy wyrokiem karnym lub orzeczeniem dyscyplinarnym bądź uznana przez organ przełożony nad sprawcą szkody. – jedyny wyjątek wynikał z § 2 art. 418 k.c. Wyjątkowy charakter miał z kolei artykuł 419 k.c. przewidujący odpowiedzialność Skarbu Państwa w wypadkach, gdy funkcjonariuszom państwowym nie można było przypisać winy, a szkoda została przez funkcjonariusza wyrządzona przy wykonywaniu powierzonej mu czynności.

Zmiany w interpretacji przepisów art. 417-420 k.c. dokonał wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 4 grudnia 2001 r. SK 18/2000 stwierdzając, że art. 417 k.c. rozumiany w ten sposób, że Skarb Państwa ponosi odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie funkcjonariusza państwowego przy wykonywaniu powierzonej mu czynności, jest zgodny z art. 77 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Art. 418 kodeksu cywilnego jest niezgodny z art. 77 ust. 1 i nie jest niezgodny z art. 64 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Trybunał Konstytucyjny w powyższym wyroku jako konstytucyjne przesłanki odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej wymienił: wystąpienie szkody, wykonywanie funkcji władzy publicznej, wyrządzenie szkody działaniem organu władzy publicznej (związek przyczynowy), działanie organu władzy publicznej wyrządzające szkodę jest niezgodne z prawem.

Zgodnie z utrwaloną linią judykatury, ukształtowaną na gruncie art. 417 k.c. począwszy od uchwały Sądu Najwyższego z 15 lutego 1971 r., sygn. III CZP 33/70 (wytyczne wymiaru sprawiedliwości i praktyki sądowej w sprawie odpowiedzialności Skarbu Państwa oraz państwowych osób prawnych za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszy państwowych), konieczną przesłanką odpowiedzialności Skarbu Państwa z art. 417 k.c. jest zatem wina funkcjonariusza. Sytuację tę zasadniczo zmieniło wejście w życie Konstytucji, określającej samodzielnie przesłanki odpowiedzialności za szkody wyrządzone niezgodnym z prawem działaniem organów władzy publicznej.

Jak wskazał Sąd Najwyższy przepis art. 77 ust. 1 Konstytucji jest na tyle niedookreślony, że sam nie daje podstaw do wywodzenia z niego roszczeń cywilnoprawnych. Wynikający z art. 417 k.c., w następstwie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 grudnia 2001 r., nowy stan prawny, uzależniający odpowiedzialność odszkodowawczą Skarbu Państwa od samej niezgodności z prawem wyrządzającego szkodę zachowania się funkcjonariusza przy

wykonywaniu powierzonych mu czynności, nie ma zastosowania do zdarzeń sprzed wejścia w życie Konstytucji /wyrok SN z 23 kwietnia 2004 r. I CK 591/03/. Nie można także z treści art. 77 ust. 1 Konstytucji wywieść samoistnego roszczenia odszkodowawczego, niezależnego od przepisów ustawowych, należy natomiast interpretować ustawowe przepisy odszkodowawcze w zgodności z zasadami konstytucyjnymi. Odpowiedzialność organów władzy publicznej może być więc oceniana - na tle konkretnych okoliczności - na podstawie art. 417 § 1 k.c., art. 420¹ § 1 k.c., art. 153 i 160 § 1 k.p.a. i art. 260 § 1 Ordynacji podatkowej. Artykuł 77 ust. 1 Konstytucji nie może być podstawą odpowiedzialności odszkodowawczej w następstwie wydania decyzji administracyjnej niezgodnej z prawem, następnie uchylonej w trybie instancyjnym /wyrok SN z 23 marca 2004 r. V CK 376/03/. Orzecznictwo Sądu Najwyższego wskazuje, iż sam art. 77 Konstytucji nie może być podstawą do wywodzenia z niego roszczeń cywilnoprawnych – przepis ten jest na tyle niedookreślony (nie określa wszystkich przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej, nie reguluje trybu odszkodowawczego), że sam nie daje podstaw do wywodzenia z niego roszczeń cywilnoprawnych, a jego treść normatywna ogranicza się do statuowania konstytucyjnego prawa podmiotowego do naprawienia szkody wyrządzonej przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej, stanowiącego wzorzec dokonywanej przez Trybunał Konstytucyjny oceny obowiązujących w tym zakresie regulacji ustawowych – wyrok TK wyeliminował wywodzoną dotąd z art. 417 k.c. normę prawną uzależniającą odpowiedzialność Skarbu Państwa od winy funkcjonariusza.

Reasumując powyższe rozważania podkreślić należy, że do zdarzeń sprzed wejścia w życie Konstytucji (17 października 1997 r.), a z takimi mamy do czynienia w niniejszej sprawie, ma zastosowanie art. 417 i nast. k.c. wykładany zgodnie z ówczesnym orzecznictwem Sądu Najwyższego. A zatem prawidłowo Sąd Okręgowy uznał za konieczną dla uznania odpowiedzialności pozwanego – winę w zachowaniu funkcjonariusza państwowego. Wskazać przy tym należy, iż w porządku prawnym obowiązującym przed wejściem w życie Konstytucji z 1997 roku nie istniała podstawa prawna odpowiedzialności Państwa za działalność prawotwórczą. Brak było podstaw do żądania od Państwa odszkodowania za wadliwą legislację /uchwała SN z dnia 24 listopada 2005 roku III CZP 82/05/. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 marca 2011 roku w sprawie K 35/08 dotyczący dekretu o stanie wojennym i dekretu o postępowaniach szczególnych wskazuje zaś, iż treść wyroku uznającego ich niekonstytucyjność nie podważa wstecznie ich mocy obowiązującej w okresie, gdy akty te obowiązywały, stanowiąc podstawę wznowienia postępowania w sprawach w których je zastosowano. Po wejściu w życie Konstytucji odpowiedzialność organów władzy publicznej może być oceniana na podstawie przepisów k.c. i k.p.a. obowiązujących do września 2004 r., interpretowanych w zgodności z zasadami konstytucyjnymi, a więc do zdarzeń i stanów prawnych powstałych w okresie od 17 października 1997 r. do 1 września 2004 r. Skarb Państwa ponosił odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie funkcjonariusza państwowego przy wykonywaniu powierzonych mu czynności, przy czym odpowiedzialność ta nie jest uwarunkowana stwierdzeniem winy funkcjonariusza i zasada ta znajduje zastosowanie także wtedy, gdy szkoda wynika na skutek wydania zarządzenia lub orzeczenia. Można zatem w ocenie Sądu Najwyższego wyróżnić trzy okresy obowiązywania art. 417 k.c.: pierwszy - od dnia 1 stycznia 1965 r. (tj. od dnia wejścia w życie Kodeksu cywilnego) do dnia 16 października 1997 r., drugi - od dnia 17 października 1997 r. (tj. od dnia wejścia w życie Konstytucji) do dnia 31 sierpnia 2004 r., oraz trzeci - od dnia 1 września 2004 r. (tj. od dnia wejścia w życie ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw) do chwili obecnej. Nie ma natomiast podstaw do wyróżniania dodatkowo czwartego okresu, dla którego cezurą byłby dzień wejścia w życie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 grudnia 2001 r., SK 18/00. Po pierwsze, bowiem, we wspomnianym wyroku została stwierdzona zgodność art. 417 k.c. z Konstytucją, zaś zamieszczona w sentencji interpretacja tego artykułu w istocie stanowi element uzasadnienia wyroku. Po drugie zaś rozważany wyrok jest skuteczny ex tunc, jednakże tylko od dnia wejścia w życie Konstytucji, w związku z brzmieniem jej art. 77 ust. 1 /wyrok SN z dnia 13 grudnia 2007 r. I CSK 315/07/.

Uzupełnieniem odpowiedzialności Skarbu Państwa, w okresie objętym stanem faktycznym tej sprawy, były przepisy kodeksu postępowania administracyjnego, tj. art. 153 i 160 dotyczące szkód wyrządzonych wydaniem ostatecznych decyzji, które okazały się wadliwe. Odszkodowanie służyło od organu, który wydał decyzję naruszającą art. 156 § 1 k.p.a., chyba że winę ponosiła inna strona. Podstawą tej odpowiedzialności były przepisy Kodeksu cywilnego z wyłączeniem art. 418 k.c. Strona nie musiała więc tu udowadniać winy funkcjonariusza.

Postępowanie o odszkodowanie toczyło się przy tym w dwóch etapach: w trybie administracyjnym i w trybie sądowym, chyba że podmiotem zobowiązanym była inna strona, wówczas dochodzenie odszkodowania następowało od tej strony przed sądem powszechnym. Postępowanie administracyjne wszczynane było na wniosek strony (z uwzględnieniem art. 61 § 2 k.p.a.). Właściwym na tym etapie był organ, który stwierdził nieważność lub niezgodność z prawem wydanej decyzji. Ustalał on odszkodowanie za poniesioną rzeczywistą szkodę z uwzględnieniem okoliczności wpływających na wysokość tego odszkodowania, takich jak związek przyczynowy, ewentualne przyczynienie się poszkodowanego itp. Przy tym wyłączna wina poszkodowanego lub innej strony wyłączała odpowiedzialność Skarbu Państwa czy jednostki samorządowej i uzasadniała nieprzyznanie odszkodowania. Postępowanie administracyjne kończyło się decyzją administracyjną o przyznaniu odszkodowania lub o odmowie jego przyznania. Jeżeli strona była zadowolona z przyznanego odszkodowania, na tym postępowanie się kończyło, a wydana ostateczna decyzja stanowiła tytuł egzekucyjny podlegający wykonaniu w drodze egzekucji sądowej. Jeżeli natomiast strona nie była zadowolona z przyznanego jej odszkodowania, rozpoczynał się drugi etap postępowania - postępowanie sądowe.

Roszczenie o odszkodowanie przedawniało się z upływem 3 lat od dnia, w którym stała się ostateczna decyzja stwierdzająca nieważność lub niezgodność z prawem. Skutkiem upływu tego terminu była nie bezprzedmiotowość, lecz brak przesłanki materialnoprawnej. W tym przypadku organ musiał więc wydać decyzję odmowną.

Przepis art. 160 k.p.a. został jednakże uchylony z dniem 1 września 2004 r. przez art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 162, poz. 1692). Obecnie do roszczeń odszkodowawczych stosuje się więc przepisy Kodeksu cywilnego – art. 417(1) § 2 k.c.

Jak wskazał Sąd Najwyższy stwierdzenie, że decyzja wydana została z naruszeniem prawa, przesądza o odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkodę poniesioną w wyniku wadliwej decyzji. Artykuł 160 § 1 k.p.a. stanowił bowiem samodzielną, wyłączną podstawę odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkodę będącą następstwem wydania decyzji rażąco naruszającej prawo lub nieważnej. Wiąże ono jednakże Sąd o tyle tylko, o ile stanowi wypełnienie podstawowej przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej przewidzianej w art. 160 § 1 k.p.a.; nie przesądza natomiast w sposób wiążący dla sądu o istnieniu normalnego związku przyczynowego pomiędzy wadliwą decyzją a dochodzoną szkodą. Każdorazowo, dla stwierdzenia istnienia przesłanki normalnego związku przyczynowego pomiędzy wadliwą decyzją a dochodzoną szkodą, nieodzowne jest przeprowadzenie oceny, o której mowa w art. 361 § 1 k.c., czy szkoda nastąpiłaby także wtedy, gdyby zapadła decyzja zgodna z prawem /wyrok SN z 6 lutego 2004 r. II CK 433/02/.

Powód jednakże nie skorzystał z powyższej możliwości. Jak wynika bowiem z treści paragrafu 2 ustęp 1 Rozporządzenia Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych z dnia 29.12.1982 r. (Dz. U. 1982.45.303) pracownicy pełniący służbę w jednostkach zmilitaryzowanych, w których w okresie zawieszenia stanu wojennego zniesiona została militaryzacja, mogli rozwiązać stosunek pracy w tym okresie tylko na mocy porozumienia stron. Jak wynika z decyzji z dnia 31 marca 1983r. macierzysty zakład pracy, ani organ nad nim nadrzędny, nie zezwolili powodowi na rozwiązanie stosunku pracy w w/w sposób. Powód nie wystąpił na drogę postępowania administracyjnego w celu wzruszenia w/ w decyzji, co w razie pozytywnego rozstrzygnięcia pozwoliłoby mu na otwarcie drogi do dochodzenia odszkodowania – art.160 k.p.a. Z drogi tej jednakże powód nie skorzystał, a zatem nie wykazał nie tylko winy, ale również bezprawności pozwanego.

Wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 4 grudnia 2001 r. „dostosowano” przepisy art. 417 i 418 k.c. do konstytucyjnego modelu odpowiedzialności państwa za szkody wyrządzone niezgodnym z prawem działaniem organów władzy publicznej, według bowiem art. 77 ust. 1 Konstytucji każdy ma prawo do wynagrodzenia szkody, jaka została mu wyrządzona przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej (zob. OSNC 2002, nr 10, poz. 128). W konsekwencji od dnia 17 października 1997 r., czyli od dnia wejścia w życie Konstytucji, akty władzy publicznej podlegają ocenie w świetle art. 77 ust. 1 Konstytucji. Oznacza to, że Skarb Państwa ponosi na podstawie art. 417 § 1 k.c. odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działania funkcjonariusza państwowego przy wykonywaniu powierzonych mu czynności, przy czym odpowiedzialność ta nie jest uwarunkowana stwierdzeniem winy funkcjonariusza; zasada ta znajduje zastosowanie także wtedy, gdy szkoda wynikała na skutek wydania zarządzenia lub

orzeczenia. Trzeba dodać, że tak rozumiany przepis art. 417 k.c. stanowi podstawę odpowiedzialności Skarbu Państwa wówczas, gdy szkoda została wyrządzona przez niezgodne z prawem działania funkcjonariusza państwowego przy wykonywaniu powierzonych mu czynności o charakterze władczym, w art. 77 ust. 1 Konstytucji jest bowiem mowa o szkodzi wyrządzonej przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej /wyrok SN z 9 lipca 2003 r. IV CKN 357/01/.

Jednakże do oceny odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkody związane ze zdarzeniami, które miały miejsce przed dniem 17 października 1997 roku – jak ma to miejsce w tej sprawie - należy stosować przepisy art. 417-421 k.c., a także przepisy szczególne, o których stanowił art. 421 k.c., a przede wszystkim art. 153, 160 i 161 k.p.a. Wskazane przepisy należy stosować bez jakichkolwiek modyfikacji, gdyż skutki czasowe orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 grudnia 2001 r., SK 18/00, OTK-A 2001, nr 8, poz. 256 (dotyczącego niekonstytucyjności art. 418 k.c. i nadania nowego rozumienia art. 417 § 1 k.c.), jak i orzeczenia z dnia 23 września 2003 r., K 20/02 OTK-A 2003, nr 7, poz. 76 (dotyczącego niekonstytucyjności art. 160 § 1 k.p.a. i art. 260 § 1 Ordynacji podatkowej w części ograniczającej odszkodowanie do rzeczywistej szkody) można odnieść jedynie do szkód powstałych po dniu 17 października 1997 r. / wyrok SN z 12 września 2007 r. I CSK 220/07/.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 7 lipca 2005 r. IV CK 52/05 wskazał, iż zgodnie z art. 5 ustawy z 2004 r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny oraz niektórych ustaw (Dz. U. Nr 162, poz. 1692) wprowadzającej nowe regulacje dotyczące odpowiedzialności za szkody wyrządzone w związku z wykonywaniem władzy publicznej, zmiany nią wprowadzone nie mają zastosowania do zdarzeń i stanów prawnych powstałych przed wejściem w życie ustawy. W tym zakresie stosuje się bowiem przepisy art. 417, 419, 420, 420¹ k.c. oraz art. 153, 160, 161 § 5 k.p.a. w brzmieniu dotychczasowym. Nie ulega wątpliwości, że do wejścia w życie Konstytucji artykuł 417 k.c. obejmował odpowiedzialność Skarbu Państwa za działania zarówno władcze, jak i podejmowane w sferze dominium. Obecnie art. 417 k.c. wyraźnie wskazuje, że dotyczy tylko działań władczych Skarbu Państwa, zatem za szkody wyrządzone przy wykonywaniu innych zadań, nie należących do sfery imperium, ponosi on odpowiedzialność na zasadach ogólnych (art. 416 k.c., 427 k.c., 430 k.c., 435-436 k.c.) - tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 5 września 2008 r. I CSK 41/08.

Zasadnie zatem Sąd Okręgowy uznał, iż do odpowiedzialności Skarbu Państwa za funkcjonariuszy państwowych należy stosować w sprawie niniejszej art. 417 k.c. w brzmieniu sprzed zmiany wprowadzonej ustawą z dnia 17 czerwca 2004 roku. Trafnie także ustalił, iż powód nie doznał żadnej krzywdy wskutek niemożności zmiany pracy na przełomie 1982 i 1983 roku pozostającej w adekwatnym związku przyczynowym z rozkładem rodziny. Dokonując tej oceny w sposób uprawniony Sąd Okręgowy uznał, iż rozwiązanie małżeństwa powoda przez rozwód, czy też „zmarnowanie życia powoda” nie jest normalnym, adekwatnym następstwem niedokonania zmiany pracy na inną i to niezależnie od tego, czy obiektywnie mogło dojść do zmiany pracy i to bez względu na przyczynę niedokonania tej zmiany. Przy ocenie charakteru pracy powoda w (...) Sąd Okręgowy zasadnie wskazał, iż powód pracował w tym przedsiębiorstwie zarówno przed wprowadzeniem stanu wojennego, w jego trakcie, jak również długo po jego uchyleniu, co przeczy przymusowemu charakterowi tej pracy. Powód wbrew obowiązкови wynikającemu z art. 6 k.c. i zarzutom apelacji nie wykazał istnienia krzywdy i adekwatnego związku przyczynowego pomiędzy wskazywaną krzywdą, a przymusem pracy oraz zawinionego zachowania funkcjonariusza państwowego.

Reasumując nie zostały zatem wykazane przesłanki wynikające z treści art.417 k.c. Już tylko z tej przyczyny apelacja powoda jako pozbawiona uzasadnionych zarzutów podlega oddaleniu.

Sąd Okręgowy trafnie wskazał, iż powód w sprawie niniejszej dochodzi zadośćuczynienia od pozwanego, łącząc odpowiedzialność cywilnoprawną Skarbu Państwa za krzywdę z faktem obowiązywania w czasie stanu wojennego przymusu pracy, co w ocenie powoda doprowadziło do rozpadu jego rodziny. Zadośćuczynienie, którego żąda powód, stanowi formę rekompensaty pieniężnej z tytułu szkody niemajątkowej. Podstawą jego żądania jest krzywda niemajątkowa w postaci ujemnych przeżyć związanych z cierpieniami psychicznymi i fizycznymi, wynikająca z naruszenia dóbr osobistych. Pokrzywdzony żądający na podstawie art. 448 k.c. kompensaty krzywdy nie musi dowodzić bezprawności naruszenia dobra osobistego. Wobec brzmienia art. 24 § 1 k.c. to ewentualnie adresat roszczeń musiałby dowieść braku bezprawności naruszeń (por. wyrok SN z 28 lutego 2007 r., V CSK 431/06, OSNC 2008, nr

1, poz. 13). Natomiast na pokrzywdzonym spoczywa ciężar dowodu winy, chociażby w najlżejszej postaci, ponieważ przesłanką zasądzenia zadośćuczynienia pieniężnego za naruszenie dóbr osobistych jest krzywda wyrządzona z winy umyślnej lub nieumyślnej, niekoniecznie wskutek rażącego niedbalstwa.

W judykaturze i piśmiennictwie przeważa stanowisko, że przesłanką przyznania świadczeń przewidzianych w art. 448 k.c., jest wina sprawcy naruszenia dobra osobistego – zarówno umyślna, jak i nieumyślna, w tym nawet culpa levissima, czyli podstawą tej odpowiedzialności jest nie tylko bezprawne, ale także zawinione działanie sprawcy naruszenia dobra osobistego. Za takim stanowiskiem przemawia przede wszystkim usytuowanie art. 448 k.c. w obrębie tytułu VI „Czyny niedozwolone”, dla których podstawową zasadą odpowiedzialności jest wina. (tak wyrok SN z dnia 12 grudnia 2002 r., V CKN 1581/2000, OSNC 2004, nr 4, poz. 53; wyrok SN z dnia 1 kwietnia 2004 r., II CK 115/2003, niepubl.; wyrok SN z dnia 16 września 2004 r., IV CK 707/2003, niepubl.; wyrok SN z dnia 15 czerwca 2005 r., IV CK 805/2004, niepubl.; wyrok SN z dnia 28 września 2005 r., I CK 256/2005, niepubl.; wyrok SN z dnia 19 stycznia 2007 r., III CSK 358/2006, niepubl.; wyrok SN z dnia 24 stycznia 2008 r., I CSK 319/2007, niepubl.). Za poglądem tym opowiada się również większość piśmiennictwa (por. np. B. Lewaszewicz-Petrykowska, W sprawie wykładni art. 448 KC, PS 1997, nr 1, s. 3 i n.; M. Safjan (w:) Kodeks..., s. 1464; A. Szpunar, Zadośćuczynienie za szkodę niemajątkową, Bydgoszcz 1999, s. 212; J. Pietrzykowski, Nowelizacja kodeksu cywilnego z 23 sierpnia 1996 r., PS 1997, nr 3, s. 3).

Wyjaśnieniem wątpliwości, czy takie rozumienie art. 448 k.c. dotyczy także sytuacji, w której oparte na nim roszczenie kierowane jest przeciwko Skarbowi Państwa na tej podstawie, że źródłem naruszenia dóbr osobistych było niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej, zajmował się Sąd Najwyższy m.in. w uchwale z dnia 18 października 2011r. w sprawie III CZP 25/11. Sąd ten uznał, że pojęcie „szkody” w ujęciu art. 77 ust. 1 Konstytucji i art. 417 k.c. obejmuje swym zakresem zadośćuczynienie, o którym mowa w art. 448 k.c., opowiedział się za szerokim rozumieniem szkody, obejmującym zarówno szkodę majątkową, jak i niemajątkową i wskazał, że nie można wykluczyć odpowiedzialności władzy publicznej z tytułu naruszenia dóbr osobistych obywatela, w tym także podniesienia przez pokrzywdzonego roszczeń z tytułu zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę niemajątkową (art. 445 oraz art. 448 k.c.). Konkludując stwierdził, że wynikający z art. 77 ust. 1 Konstytucji i z art. 417 k.c. obowiązek naprawienia szkody wyrządzonej przez niezgodne z prawem działanie władzy publicznej obejmuje także szkodę niemajątkową (krzywdę) w ujęciu art. 448 k.c. Sąd Najwyższy ostatecznie przesądził, że wina nie jest przesłanką odpowiedzialności Skarbu Państwa na podstawie art.448 k.c.

Jednakże wskazać należy, że przepis artykułu 448 k.c. nie może znaleźć zastosowania w tej sprawie bowiem możliwość przyznania zadośćuczynienia w razie naruszenia jakiegokolwiek dobra osobistego została wprowadzona do kodeksu cywilnego dopiero przez ustawę z dnia 23 sierpnia 1996 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 114, poz. 542). We wcześniejszym okresie pokrzywdzony w ramach roszczeń pieniężnych z tytułu naruszenia dóbr osobistych mógł się domagać jedynie zasądzenia odpowiedniej sumy pieniężnej na rzecz Polskiego Czerwonego Krzyża. Roszczenie powoda wynika natomiast z faktów, które miały miejsce zanim weszła w życie wskazana wyżej nowelizacja kodeksu cywilnego. Art. 448 k.c. w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 23 sierpnia 1996 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 114, poz. 542) nie ma zastosowania do zobowiązań powstałych w skutek naruszenia dobra osobistego przed dniem 28 grudnia 1996 r. (tak m.in. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 23 czerwca 1999 r. I CKN 63/98 OSNC 2000/1/14, Biul.SN 1999/10/6, LEX 37922).

Odnosząc się natomiast do zarzutu apelacji dotyczącego naruszenia artykułu 442 § 1 k.c. należy podkreślić, iż zarzut ten jest niezasadny. Cytowany przepis pomimo uchylenia go przez ustawę z dnia 16 lutego 2007 roku /Dz. U. Nr 80, poz. 538/ znajduje zastosowanie w tej sprawie. Zgodnie z art. 2 powyższej ustawy do roszczeń o których mowa w art. 1 tej ustawy, powstałych przed dniem jej wejścia w życie, a według przepisów w tym dniu jeszcze nieprzedawnionych, stosuje się przepisy art. 442¹ k.c. Tymczasem roszczenie powoda w dniu wejścia w życie tej ustawy uległo przedawnieniu. Powód roszczenie wywodzi z faktu, jak twierdzi, przymusowej pracy w okresie od 1982 do 1983 roku, zaś pozew w sprawie wniósł 19 kwietnia 2011 roku. Zgodnie z cytowanym przepisem roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym ulega przedawnieniu z upływem lat trzech od dnia, w

którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia. Jednakże termin ten nie może być dłuższy niż dziesięć lat od dnia, w którym nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę. Powyższy przepis znajduje zastosowanie do roszczeń majątkowych w tym także roszczeń o zapłatę zadośćuczynienia. Rację ma Sąd Okręgowy wskazując, że powód dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia już w momencie zdarzeń wskazywanych przez niego jako źródło uszczerbku. Zarzut przedawnienia roszczenia uznać należało za zasadny nawet jeśli dziesięcioletni termin przedawnienia liczyć od chwili ustania zdarzenia w postaci okresu pracy wskazywanego przez powoda. W świetle brzmienia przepisu artykułu 442 k.c. bez znaczenia, dla biegu terminu przedawnienia, jest okoliczność uznania przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją dekretu o stanie wojennym.

Mając powyższe na względzie Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. apelację powoda jako bezzasadną oddalił. Orzeczenie o kosztach oparto na zasadzie art. 102 k.p.c. mając na względzie sytuację majątkową powoda oraz charakter sprawy.